

ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ ΡΟΔΟΘΕΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ ΡΟΔΟΘΕΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Περίληψη

Πρόσφυγας ονομάζεται κάθε άνθρωπος που φεύγει χωρίς την θέληση του από το κράτος του οποίου είναι πολίτης, εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου ότι θα υποστεί διωγμούς λόγω της θρησκείας ή του πολέμου. Ένας πολίτης δίχως πατρίδα που ψάχνει απελπισμένα μια στέγη να προστατευθεί, μια χώρα που θα τον αγκαλιάσει και θα νιώσει ξανά ασφαλής.

Αυτόν τον εφιάλτη ζούσαν και όλοι οι Έλληνες προσφυγές που διωχθήκαν από τα μέρη τους στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Περίπου 1.5 εκατομμύριο Έλληνες από τον Πόντο, την Μικρά Ασία και άλλες περιοχές αφήσαν την περιουσία τους πίσω και ήρθαν στην Ελλάδα υπό άθλιες συνθήκες. Σχεδόν 100 χρόνια μετά, με το ελληνικό κράτος να αναβιώνει και πάλι παρόμοιες καταστάσεις, γεννιέται η ανάγκη να αποδοθεί ένας φόρος τιμής σε αυτούς τους ανθρώπους που αποτέλεσαν τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνίας και του πολιτισμού της σημερινής Ελλάδας.

Έτσι ο στόχος αυτής της διπλωματικής είναι η δημιουργία ενός μουσείου που θα εμπεριέχει όλο αυτόν τον πολιτισμό που έφεραν μαζί τους οι προσφυγές. Η τοποθεσία που επιλέχθηκε βρίσκεται στο ανατολικό μέτωπο της ν. παράλιας της Θεσσαλονίκης διπλά στο μέγαρο μουσικής. Καθώς αποτελεί συνέχεια την αστικής ανάπλασης της ν. Παράλιας τέθηκε ως στόχος να διατηρηθεί όσο το δυνατό περισσότερο το φυσικό τοπίο και οποιαδήποτε παρέμβαση να μην διαταράσσει την ισορροπία μεταξύ του υδάτινου στοιχείου και των χωρών πράσινου.

Η πρόταση αποτελείται από ένα επικλινές δάπεδο που φιλοξενεί στο κάτω μέρος του τις εγκαταστάσεις του μουσείου με μικρούς όγκους να ξεπερνούν την επιφάνεια του ενώ το υπόλοιπο κομμάτι χρησιμοποιείται ως μια μεγάλη πράσινη πλατεία. Οι θέσεις στάθμευσης που αποτελούν και την κυρία χρήση στην υπάρχουσα κατάσταση του οικοπέδου επανασχεδιάστηκαν και τοποθετήθηκαν στις πίσω πλευρές του πάρκου ώστε να βοηθούν στην αποσυμφόρηση των κεντρικών οδών της περιοχής αλλά χωρίς να εισβάλλουν στη σχέση που δημιουργείται μεταξύ του επισκέπτη του υδάτινου στοιχείου της υπαίθριας ανάπτυξης και τέλος της μνήμης.

Abstract

Immigrants are every man, woman and child that is forced to abandon their birthplace, fearing persecution due to war or because of their beliefs. They are subjects of a state without a homeland, that desperately seek a new safe haven in a new country that will shelter them, in hopes that they will feel safe again. This nightmare became reality for the millions of Greeks that were forced to abandon their homes at the start of the 20th century.

An estimated one-point-five (1.5) million Greeks from Pontus, the Greek-West and other Greek colonies of Anatolia, were forced to start new lives under harsh conditions in mainland Greece. Approximately 100 years later, with the Greek state experiencing similar circumstances, it is imperative to pay tribute to the people that formed the cornerstone of our society, arts and culture of modern Greece.

The goal of this dissertation is to design a museum that will become a conservatory of the way of life of the Greek immigrants. The museum will be situated on the east side of Nea's Paralia (N. Paralia) of Thessaloniki next to the Concert Hall of Thessaloniki. As it will become part of the ongoing urban reform of N. Paralia, this project aims to preserve the natural features of the landscape around it. By preserving the existing balance of the sea and green spaces of the area.

The vision for the museum is that it will be hosted on a sloping floor at the ground floor of the building, where small protrusions will extend from its floor. The remaining surface of the sloping floor will be used as a park. The parking lot, which is what the plot of land that the museum will be built is used for, has been re-designed and is placed at the far end of the park. This will help the area to decongest and it will allow the visitors to form a better bond with the environment that they find themselves in.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Abstract.....	4
Εισαγωγή.....	6
Προσφυγικό	7
Πρόσφυγες στη Θεσσαλονίκη	8
Τυπολογία προσφυγικών κατοικι.....	9
Θεσσαλονίκη.....	12
Ιστορική αναδρομή της Θεσσαλονίκης	12
Πρόταση Μουσείου Ελλήνων Προσφύγων	17
Ζώνη Μελέτης.....	17
Οικόπεδο μελέτης.....	23
Σχεδιαστική Προσέγγιση.....	29

Εισαγωγή

Πρόσφυγας ονομάζεται κάθε άνθρωπος που φεύγει χωρίς την θέληση του από το κράτος του οποίου είναι πολίτης, εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου ότι θα υποστεί διωγμούς λόγω της θρησκείας ή του πολέμου. Ένας πολίτης δηλαδή δίχως πατρίδα που ψάχνει απελπισμένα μια στέγη να προστατευθεί, μια χώρα που θα τον αγκαλιάσει και θα νιώσει ξανά ασφαλής. Αυτόν τον εφιάλτη ζούσαν και όλοι οι Έλληνες προσφυγές που διωχθήκαν από τα μέρη τους στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Περίπου 1.5 εκατομμύριο Έλληνες από τον Πόντο, την Μικρά Ασία και άλλες περιοχές αφήσαν την περιουσία τους πίσω και ήρθαν στην Ελλάδα υπό άθλιες συνθήκες. Σχεδόν 100 χρονιά μετά με το ελληνικό κράτος να αναβιώνει και πάλι παρόμοιες καταστάσεις γεννιέται η ανάγκη να αποδοθεί ένας φόρος τιμής σε αυτούς τους ανθρώπους που αποτέλεσαν τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνίας και του πολιτισμού της σημερινής Ελλάδας.

Έτσι ο στόχος αυτής της διπλωματικής είναι η δημιουργία ενός μουσείου που θα εμπεριέχει όλο αυτόν τον πολιτισμό που έφεραν μαζί τους οι προσφυγές. Ιστορίες, αντικείμενα, χάρτες, συγγράμματα χωρισμένα σε ενότητες θα αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των εκθέσεων που θα φιλοξενεί το μουσείο.

Προσφυγικό

Με τη λήξη του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1919-1922 και τη Μικρασιατική καταστροφή, περισσότεροι από 100.000 πρόσφυγες ήλθαν και εγκαταστάθηκαν στην πόλη. Τα προβλήματα δεν έλειψαν, ωστόσο αυτή η εισροή έδωσε μία νέα πνοή στην πόλη, με την εισαγωγή των ηθών και τα εθίμων των Ελλήνων της Μικρασίας.

Μετά τη λήξη του εμφύλιου πολέμου άρχισε μία ταχεία ανασυγκρότηση της πόλης, που άλλαξε οριστικά τη μορφή της. Μεγάλα οικοδομικά έργα και κτιριακές εγκαταστάσεις έδωσαν στην πόλη την όψη σύγχρονης μεγαλούπολης. Η Θεσσαλονίκη ανέπτυξε και πάλι μία πολύπλευρη οικονομική, εμπορική, πολιτιστική και καλλιτεχνική δραστηριότητα, ο πληθυσμός της αυξήθηκε με ραγδαίο ρυθμό και η πόλη κατέστη το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό κέντρο της Βόρειας Ελλάδας.

Εισροές

Συγκεκριμένα έφτασαν :

- 629.954 Μικρασιάτες
- 182.169 Πόντιοι
- 256.635 Θράκες
- 38.458 Κωνσταντινουπολίτες
- 49.027 Βούλγαροι
- 47.091 Καυκάσιοι
- 11.435 λοιποί Ρώσοι
- 2.186 Αλβανοί
- 561 Δωδεκανήσιοι
- 4.333 διαφορετικών προελεύσεων.

[Λ. Λεοντίδου, Πόλεις της σιωπής]

Βάση της Γενικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας, ο πληθυσμός της χώρας από 5.016.889, έφτασε στα 6.238.738, σημειώνοντας ότι το 1.069.957 εκ του 1.221.849 έφτασε στην Ελλάδα ανάμεσα στο διάστημα 1922 – 1924, γεγονός που προκάλεσε τεράστια σύγχυση στην ελληνική πραγματικότητα. Η συγκέντρωση αυτή συντέλεσε στην ανάπτυξη του κράτους, όμως προκάλεσε ταυτόχρονα φτώχεια και περιθωριοποίηση. [Λ. Λεοντίδου, Πόλεις της σιωπής]

Εικόνα 1: Εικόνα Προσφύγων (πηγή: Α. Λεοντίδου, Πόλεις της σιωπής)

Πρόσφυγες στη Θεσσαλονίκη

Στην περιοχή Θεσσαλονίκης εγκαταστάθηκαν γύρω στους 100.000 πρόσφυγες που προέρχονται από την Μικρά Ασία και τον Πόντο. Οι περισσότεροι Πόντιοι της ανατολικής Μαύρης Θάλασσας, που αναχώρησαν από τα λιμάνια του Βατούμ, του Σοχούμ και της Τραπεζούντας, εγκαταστάθηκαν στην Καλαμαριά και άλλους νέους προσφυγικούς συνοικισμούς της Μακεδονίας.

Το μεγάλο προσφυγικό ρεύμα Ελλήνων από τη Μικρά Ασία και τη Βουλγαρία αύξησε κατά ενάμιση εκατομμύριο κατοίκους τον πληθυσμό της Ελλάδας, δίνοντας παράλληλα σημαντική ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη και δημιουργώντας μοναδική εθνική ομοιογένεια

Περισσότεροι από 100.000 πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη, εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη και τη γύρω περιοχή. Η Θεσσαλονίκη ήταν εξ αρχής ο κύριος πόλος έλξης. Στην άμεση περιοχή της ιδρύονται 75 κοινότητες και εγκαταστάσεις, με αποτέλεσμα να διπλασιαστεί ο πληθυσμός της πόλης, να δημιουργηθεί στεγαστικό πρόβλημα αλλά και να ιδρυθούν νέες

κοινότητες όπως της Περαίας, των Νέων Επιβατών, της Αγίας Τριάδας, της Νέας Μηχανιώνας κ.α.

Σύμφωνα με την απογραφή του 1918, η Θεσσαλονίκη είχε 170.000 κατοίκους, που αποτελούνταν από ένα ανομοιογενές πληθυσμιακό στοιχείο Ελλήνων, Εβραίων, Τούρκων και Φραγκολεβαντίνων, με το ελληνικό στοιχείο να αντιπροσωπεύει μόνο το 47% του συνολικού πληθυσμού. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1928, σύμφωνα με τη νέα απογραφή, η Θεσσαλονίκη βρέθηκε με 251.000 κατοίκους.

Οι πρόσφυγες, ταλαιπωρημένοι από τις κακουχίες, ήταν σε άθλια κατάσταση: Πεινασμένοι, ρακένδυτοι, άρρωστοι, γεμάτοι ζώφια, με σκασμένα μάτια, αναδίδοντας την απαίσια οσμή της ανθρώπινης ακαθαρσίας. Εγκαθίστανται αρχικά σε σχολεία, εκκλησίες και στρατόπεδα. Άλλοι μένουν σε ανταλλάξιμα σπίτια των Τούρκων. Με την έλευση όλο και περισσότερο προσφύγων, γεννιούνται 18 νέοι συνοικισμοί όπου οι πρόσφυγες εγκαθίστανται μόνιμα όπως η Τούμπα, η Καλαμαριά, η Σταυρούπολη, η Πολίχνη, οι Αμπελόκηποι, η Νεάπολη, η Νέα Ευκαρπία κ.α. .

Η περίπτωση της Καλαμαριάς

Στη νοτιοανατολική πλευρά της πόλης, σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από το τέλος της τότε περιοχής των Εξοχών, συγκεντρώνονται πολλοί προσφυγικοί οικισμοί που αποτελούν τον πυρήνα του σημερινού δήμου Καλαμαριάς. Από το 1922, εγκαθίστανται εδώ πρόσφυγες σε παράγκες, σκηνές και άλλα πρόχειρα καταλύματα. Το 1926, σύμφωνα με το αρχείο του Γεωργικού Γραφείου Εποικισμού, 449 προσφυγικές οικογένειες καταλαμβάνουν τρεις οικισμούς στο νότιο μέρος της Καλαμαριάς συγκεκριμένα:

- 170 οικογένειες (736 άτομα) στο Κουρί
- 179 οικογένειες (796 άτομα) στην Αρετσού
- 100 οικογένειες (461 άτομα) στο Κατιρλί

Σ' αυτούς προστέθηκαν περί τα 8.000 άτομα, που εγκαθίστανται στον κεντρικό οικισμό της Καλαμαριάς.

Τυπολογία προσφυγικών κατοικιών

Τυπολογικά, οι κατοικίες αυτές αποτελούνταν από δύο κύρια δωμάτια, στάβλο και βοηθητικούς χώρους (WC, αποθήκη, προκήπιο και αυλή). Εναλλακτικά, αποτελούνταν από ένα μόνο δωμάτιο, στάβλο και βοηθητικούς χώρους, θεωρώντας τον στάβλο και την αποθήκη βασικό λειτουργικό χώρο αναγκαίο για τον βιοπορισμό των αγροτών.

Οι υπόλοιποι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στα σπίτια των ανταλλάξιμων μουσουλμάνων, πολλά από τα οποία χρειάζονταν επισκευές. Για την ανέγερση των αγροτικών κατοικιών η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) έδρασε ως εργολάβος, κατασκευάζοντας ή ίδια τις κατοικίες ή χορηγώντας στους πρόσφυγες τα οικοδομικά υλικά, προκειμένου να

Εικόνα 2: Κατοικία προσφύγων

Οι πρώτοι προσφυγικοί καταυλισμοί σε μορφή ξύλινων παραπηγμάτων στήνονται από το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων Πηγή (ΤΠΠ), ενώ αργότερα η ΕΑΠ εισάγει την ιδεολογία της οριστικής αποκατάστασης.

Το ΤΠΠ, που έδρασε από το 1922 έως το 1925, ίδρυσε οικισμούς σε όλη τη χώρα και κατασκεύασε περίπου 6.500 οικήματα, με ένα σύνολο 15.273 δωματίων. Η οικιστική πολιτική του ΤΠΠ, λόγω του κατεπείγοντος προβλήματος εξεύρεσης στέγης και έλλειψης χρημάτων, προσανατολιζόταν κυρίως στα έργα κατασκευής καταλυμάτων ή οικιών και σχεδόν καθόλου σε έργα υποδομής ή άλλων παροχών κοινής ωφέλειας, αναγκαίων για τη λειτουργία των οικισμών.

Τα βασικά κριτήρια επιλογής των περιοχών εγκατάστασης των προσφύγων στην Αθήνα και στον Πειραιά ήταν η ύπαρξη ελεύθερων απαλλοτριώσιμων χώρων, που ουσιαστικά βρίσκονταν στην περιφέρεια της πρωτεύουσας, και κατ' επέκταση η απομάκρυνση από τις υπάρχουσες περιοχές κατοίκησης, όπου η πολιτική της υποχρεωτικής επίταξης και συστέγασης είχε δημιουργήσει πολλά προβλήματα μεταξύ προσφύγων και ντόπιων. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής είναι αφενός η μεγάλη οικοδομική ανάπτυξη της πρωτεύουσας και αφετέρου η επέκταση των ορίων του σχεδίου της πόλης.

Η πολεοδομική οργάνωση και στις περιπτώσεις κρατικών παραπηγμάτων ακολουθεί το ορθοκανονικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο τα παραπήγματα διατάσσονται εν σειρά σε στίχους και καταλαμβάνουν όλο τον διαθέσιμο χώρο, αφήνοντας κάποια κενά «πλατειών» ή κοινόχρηστων λουτρών και εγκαταστάσεων υγιεινής, πλυντηρίων κ.ά.

Για να επιτευχθεί αυτό χρειαστήκαν στοχευμένες νομικές αλλαγές. Στον τομέα του σχεδίου πόλης αρχικά εκδίδεται ο πολεοδομικός νόμος της 23ης Ιουλίου 1923 και στη συνέχεια εκπονούνται σχέδια για την Αθήνα, με πρώτο αυτό της Επιτροπής Καλλιγιά (1924). Στον τομέα της δόμησης εισάγεται ο ν. 3741/1929 «περί οριζοντίου ιδιοκτησίας» και νέος οικοδομικός κανονισμός, σύμφωνα με τον οποίο για πρώτη φορά δίνεται η δυνατότητα κατοχής μιας οικοδομής από διάφορα φυσικά πρόσωπα, καθένα από τα οποία έχει την πλήρη κυριότητα ενός μόνο ορόφου του κτιρίου αυτού ή και ενός μόνο διαμερίσματος. Έτσι, με τον νόμο αυτό επιτρέπεται η κατάτμηση του χώρου μιας ιδιοκτησίας, ανοίγοντας τον δρόμο για την κατασκευή πολυώροφων κτιρίων, ενώ ο νέος Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός με τους ιδιαίτερα μεγάλους συντελεστές εκμετάλλευσης αυξάνει το ύψος των κτιρίων και κατά συνέπεια τη φυσιογνωμία της πόλης.

Η επίδραση αυτού του νόμου γίνεται αμέσως αντιληπτή, αφού από τα τέλη της δεκαετίας του '20 οι προσφυγικές κατοικίες χάνουν τη μορφή της μονοκατοικίας ή των διπλοκατοικιών και αποκτούν τη μορφή της πλατυμέτωπης πολυκατοικίας, με χαμηλό αριθμό ορόφων, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια.

Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, η αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει στις ανάγκες άμεσης στέγασης των χιλιάδων προσφύγων. Υποχρεώνει τους τελευταίους να αναλάβουν πρωτοβουλία για την αυτοστέγασή τους, με την κατασκευή πρόχειρων και αυθαίρετων καταυλισμών. Οι οποίοι συνήθως ήταν κάκιστης κατασκευής και στήνονταν σε οποιονδήποτε κενό χώρο των πόλεων, καταπατώντας όχι μόνο εκτάσεις του Δημοσίου αλλά και ιδιωτικές.

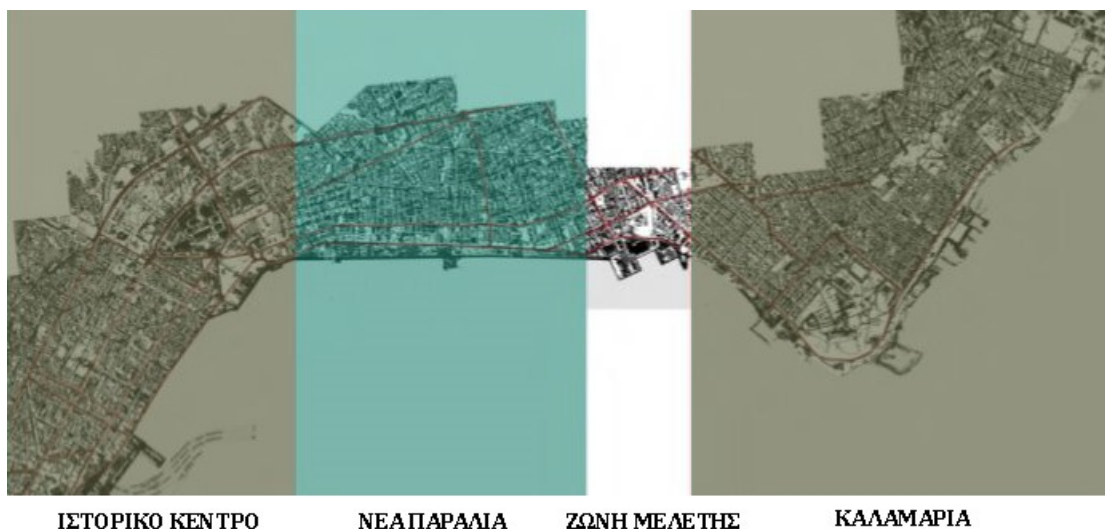
Αργότερα, το ίδιο το κράτος προώθησε την αυτοστέγαση, παραχωρώντας οικόπεδα με δωρεάν άδεια οικοδομής και μικρή οικονομική ενίσχυση. Τα σπίτια των αστικών συνοικισμών ήταν λιθόκτιστα ή από οπτόπλινθους, με χρήση οπλισμένου σκυροδέματος στα δάπεδα. Υπήρχαν όμως και ορισμένα ξύλινα προκατασκευασμένα που προέρχονταν από τη γερμανική εταιρεία DHTG στο πλαίσιο των γερμανικών πολεμικών αποζημιώσεων.

Ωστόσο, αρκετές οικογένειες προσφύγων, δεν κατάφεραν να υπαχθούν στην κρατική μέριμνα παροχής στέγης. Αυτές θα αναγκαστούν να ζήσουν για αρκετά χρόνια σε χαμόσπιτα. Με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ολόκληρες παραγκουπόλεις στα όρια των πόλεων ή γύρω από τους προσφυγικούς συνοικισμούς.

Θεσσαλονίκη

Το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης αποτελεί ένα συνδεδετικό πυρήνα που περικλείεται από τη θάλασσα στο νότο, το δάσος του Σέιχ Σου στο βορρά και το ανατολικό και δυτικό ρήγμα αντίστοιχα. Συγκεντρώνει την πλειοψηφία των διοικητικών λειτουργιών, της εμπορικής κίνησης και των χρήσεων αναψυχής και πολιτισμού. Παράλληλα αποτελεί ένα μείγμα ιστορικών φάσεων με δεκάδες ελληνιστικά – ρωμαϊκά, βυζαντινά, μεταβυζαντινά και οθωμανικά μνημεία.

Πεδίο μελέτης και έρευνας αποτελεί το ανατολικό παραλιακό μέτωπο της Νέας Παραλίας Θεσσαλονίκης. Ο προβληματισμός αυτός ξεκίνησε από την αναγκαιότητα και τις προσπάθειες που φαίνονται να λαμβάνουν χώρα. Όστε να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος της Θεσσαλονίκης στον βαλκανικό, αλλά και ευρωπαϊκό χώρο ως ένας μείζονος πόλος μητροπολιτικής ανάπτυξης. Η πόλη καλείται να διαμορφώσει ένα πρόγραμμα – οδηγό που να επιτρέπει την ένταξή της στα δεδομένα του 21ου αιώνα ως πόλη διεθνούς έλξης. Η αξιοποίηση της σχέσης της με τη θάλασσα και η ανάδειξη του παραλιακού μετώπου μετέχουν ενεργά σ' αυτή την προοπτική.

Εικόνα 3: Πολεοδομικός χάρτης της Θεσσαλονίκης (πηγή: Google maps τροποποιημένη)

Ιστορική αναδρομή της Θεσσαλονίκης

Μια πόλη 2300 χρόνων που αποτελεί σήμερα το μητροπολιτικό κέντρο ολόκληρου του Βορειοελλαδικού χώρου. Στα 2300 χρόνια της ζωής της η πόλη γνώρισε ημέρες δόξας και ακμής, χωρίς ωστόσο να λείψουν και οι περίοδοι κάμψης και παρακμής. Και μέσα από την πολυτάραχη ιστορία της, διαμόρφωσε το δικό της πολιτιστικό ιδίωμα, δημιούργησε τη δική της πνευματική και καλλιτεχνική ζωή και ανέπτυξε μία ιδιαίτερη, δυναμική οικονομική παρουσία.

Στη Θεσσαλονίκη αναδεικνύεται ο πλούτος και η μεγαλοπρέπεια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ωστόσο, η μακραίωνη ιστορία της ξεπερνά αυτή τη διάσταση. Ανοιχτή πόλη στους δύο κόσμους, της Δύσης και της Ανατολής, υπήρξε το σταυροδρόμι εθνοτήτων και θρησκειών, τα απομεινάρια των οποίων καθρεφτίζονται στα πολυάριθμα μνημεία, που προβάλλουν διάσπαρτα στο ιστορικό της κέντρο. Οι εικόνες-χάρτες της πόλης από τον 17ο αι. μέχρι και την αρχή του 20ου αι., μας δείχνουν τα αυστηρά όρια με τα τείχη που την περιβάλλουν (βλ. εικόνες 1,2,3,4).

Η Θεσσαλονίκη από τον 19ο αιώνα εκσυγχρονίζεται με νέα κτίρια και δημόσια έργα που δίνουν στην πόλη ευρωπαϊκό χαρακτήρα. Χαράσσονται η παραλιακή οδός και η λεωφόρος Χαμηδιέ, ευθυγραμμίζεται η Εγνατία και διανοίγονται οι οδοί Σαμπρί πασά (Βενιζέλου) και Μιδάτ πασά (Αγ. Δημητρίου). Από το 1890 η Θεσσαλονίκη φώτιζε τους δρόμους της με φωταέριο που χρησιμοποιούσαν και πολλά νοικοκυριά, ενώ από το 1892 είχε σύγχρονο δίκτυο ύδρευσης. Την ίδια περίοδο, τον Μάιο του 1893, δρομολογήθηκαν τα πρώτα ιπποκίνητα τραμ, που από το 1908 έγιναν ηλεκτροκίνητα (βλ. εικόνες 5,6,7).

Τα τραμ εξυπηρετούσαν δύο γραμμές: η μία από το Ντεπό ως το λιμάνι μέσω των οδών Βας. Όλγας, Βας. Γεωργίου, λεωφόρου Νίκης και λίγο αργότερα μέσω της οδού Τσιμισκή, και η δεύτερη από το Χιρς, στο σημερινό Ιπποκράτειο νοσοκομείο, μέσω οδού Κωνσταντινουπόλεως, λεωφόρου Στρατού, Δεσπεραί, Εγνατίας και 26ης Οκτωβρίου, ως το Μπέχτσιναρ, γνωστό ως Κήπος των Πριγκίπων μετά την απελευθέρωση. Δύο ακόμη κάθετες γραμμές προστέθηκαν, ανάμεσα στον Λευκό Πύργο και το Σιντριβάνι μέσω της οδού Εθνικής Αμύνης η μια, και από το λιμάνι μέσω της οδού Βενιζέλου ως την Εγνατία η άλλη. Αυτές στο σύνολο, ολοκλήρωναν το δίκτυο που εξυπηρέτησε, με μικρές αλλαγές ανά τα χρονιά, τους Θεσσαλονικείς ως το 1957.

Το 1896 ολοκληρώνεται η σιδηροδρομική σύνδεση της Θεσσαλονίκης με το Βελιγράδι, το Μοναστήρι και την Κωνσταντινούπολη. Το 1886 αρχίζει η κατασκευή του λιμανιού. Είναι το πρώτο κτίριο που κτίσθηκε στην Ελλάδα με μπετόν αρμέ. Όσον αφορά τα δημόσια κτίρια θα μπορούσε να τα χαρακτηρίσει κανείς επαναστατικά. Το Διοικητήριο (1891), το Αυτοκρατορικό Λύκειο (1887), το Στρατηγείο (1903), το Νοσοκομείο (1902), το Τελωνείο (1911) και η Πινακοθήκη (1905) αποτελούν δείγματα αρχιτεκτονικής.

Στις 5 Αυγούστου 1917 η Θεσσαλονίκη γνώρισε μία από τις μεγαλύτερες καταστροφές της. Η φωτιά του 1917 της Θεσσαλονίκης δεν ήταν η πρώτη τόσο καταστροφική στην διςχιλιετή ιστορία της πόλης (βλ. εικόνα 11,12,13). Παρόμοιες πυρκαγιές με ιδιαίτερα καταστροφικό αποτέλεσμα προϋπήρχαν, όπως αυτή του 1545. Η φωτιά όμως του '17 ήταν η πρώτη σοβαρή καταστροφή της πόλης ενώ βρίσκεται σε ελληνικά χέρια. Τεράστια πυρκαγιά κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος

της πόλης και επέφερε τεράστιες οικονομικές και υλικές ζημιές. Μετά το μεγάλο πλήγμα του 1917 που το σημερινό ιστορικό κέντρο έγινε σε 32 ώρες στάχτη, οι αρχές της εποχής κινήθηκαν δραστήρια.

Σταθμό για την πολεοδομική εξέλιξη του κέντρου αποτέλεσε το σχέδιο Εμπράρ. Σύμφωνα με το οποίο, έγινε η ανοικοδόμησή του μετά την καταστροφική πυρκαγιά του 1917. Το σχέδιο αυτό αν και εφαρμόστηκε αποσπασματικά άλλαξε ριζικά τη φυσιογνωμία της κεντρικής περιοχής.

Στην Εικόνα 4 φαίνεται η εξέλιξη του ιστορικού κέντρου από το 1850 μέχρι το 1917. Παρατηρούμε ότι μέχρι το 1950 η πόλη περικλείεται από τα βυζαντινά τείχη χωρίς να διαφαίνονται τάσεις διάχυσης, οι επεκτάσεις ανατολικά προς την περιοχή των Εξοχών παίρνουν μορφή από το 1900 και μετά.

Εικόνα 4: Πολεοδομική εξέλιξη της Θεσσαλονίκης (Πηγή: Γερολύμπου.1996)

Αυτή η πλευρά της πόλης ξεκινά από οδό Βασιλέως Γεωργίου – Βασιλίσσης Όλγας (την παλαιά Οδό Εξοχών) και εκτείνεται μέχρι την περιοχή της Καλαμαριάς και της Πυλαίας. Περιλαμβάνει τις περιοχές: Σαράντα Εκκλησιές, Ευαγγελίστρια, Τριανδρία, Τούμπα, Χαριλάου, Ανάληψη, Ντεπό, Πυλαία και Καλαμαριά. Δεν έχουν περάσει ούτε 140 χρόνια από τότε που αυτή η μεριά της πόλης ήταν σχεδόν ακατοίκητη, με 6 χειμάρρους, αγροτικές εκτάσεις, στρατώνες και νεκροταφεία.

Στην περιοχή δεσπόζει η χρήση κατοικίας, χαρακτήρας που της δόθηκε από την αρχή και διατηρείται σταθερά μέχρι και σήμερα. Παράλληλα όμως εδώ καταγράφονται με πιο καθαρή μορφή οι νέες τάσεις ανασύνταξης του μητροπολιτικού χώρου, με την διάχυση της αστικότητας στην περιφέρεια, την άλωση των μεγάλων αποθεμάτων γης και την ανατροπή της παραδοσιακής μονοκεντρικής δομής της πόλης. Κατά την ανάπτυξή της, η ανατολική ανάπτυξη υπήρξε το θέατρο υλοποίησης σημαντικών πολεοδομικών νεοτερισμών ή

εκδήλωσης έντονων επεμβάσεων που δεν 'χωρούσαν' στο ιστορικό κέντρο (Greekscapes, 2009).

Στις Οδούς Βασιλίσσης Όλγας, Γεωργίου Παπανδρέου (Ανθέων) και Μεγάλου Αλεξάνδρου (Τζων Κέννεντυ) διατηρούνται πολλά αρχοντικά εύπορων Θεσσαλονικέων του 19ου αιώνα, τα οποία αποτελούσαν τι εξοχικές επαύλεις των Θεσσαλονικέων στις αρχές του 20ου αιώνα. Επειδή αυτή η περιοχή είχε τα εξοχικά των εύπορων κυρίως κατοίκων η περιοχή ονομάστηκε Εξοχές.

Η διχάλα που δημιουργείται από το διαχωρισμό της Μέγα. Αλεξάνδρου στις οδούς Γ. Παπανδρέου και Μαρίας Κάλλας εκτεινόμενη περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής της Σαλαμίνας. Όπου είναι χτισμένο το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης και το Συνεδριακό του Κέντρο, οι Μύλοι Αλλατίνη, το Ποσειδώνιο κολυμβητήριο, η Γενική Κλινική και ο Ναός του Μεγάλου Φωτίου. Επίσης η περιοχή τα τελευταία χρόνια έχει μεταβληθεί σε νεανικό στέκι με πολλά καφέ και μπαρ.

Οι συνοικίες της Νέας Κρήνης και της Αρετσούς αποτελούν το νοτιότερο παραθαλάσσιο τμήμα του δήμου Καλαμαριάς. Εκεί συγκεντρώνεται ένα πλήθος κέντρων διασκέδασης και αναψυχής σχεδόν σε όλο το μήκος της Οδού Πλαστήρα. Η υποβαθμισμένη και βαλτώδης περιοχή της Καλαμαριάς που κατοικήθηκε, κυρίως, από προσφυγικούς, εξ ανταλλαγής πληθυσμούς μετά το 1922, σήμερα έχει φτάσει να είναι μία από τις πλέον διακεκριμένες περιοχές της Θεσσαλονίκης με αλματώδη δομική, οικονομική και πληθυσμιακή ανάπτυξη. Εκεί βρίσκεται το πρώην στρατόπεδο Μακεδονομάχου Κόδρα, ο Ναυτικός Όμιλος Καλαμαριάς, το γήπεδο του Απόλλωνα Καλαμαριάς, η Ναυτική Διοίκηση Βορείου Ελλάδος και το Κυβερνείο ή Παλατάκι, παλαιό τοπικό ανάκτορο των Ελλήνων Βασιλέων(Wikipedia, Β.).

Την δεκαετία του '90, ο Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσάς της Ευρώπης 'Θεσσαλονίκη 1997' προκήρυξε ένα διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό ιδεών, με πρόσκληση, για τον ανασχεδιασμό του θαλάσσιου μετώπου, από τον Λευκό Πύργο στο ιστορικό κέντρο μέχρι την Περιφερειακή Τάφρο στο νοτιοανατολικό άκρο της πόλης με συνολικό μήκος περίπου 9 χιλιόμετρα. Στο διαγωνισμό προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν 10 αρχιτεκτονικά γραφεία, πέντε από την Ελλάδα και πέντε από τον διεθνή χώρο.

Στόχος ήταν η χάραξη μιας νέας προοπτικής για τη διαχείριση και το σχεδιασμό του δομημένου περιβάλλοντος, δίνοντας στο θαλάσσιο μέτωπο τη δυνατότητα να αποκτήσει ένα νέο ρόλο στην καθημερινή ζωή της πόλης.

Έως πρόσφατα, η πόλη διατήρησε μία ήπια σχέση με τη θάλασσα. Το θαλάσσιο μέτωπο δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής μελέτης μέχρι το 2001, έτος κατά το οποίο ο Δήμος Θεσσαλονίκης αποφασίζει και εκπονεί πανευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό διαγωνισμό. Το Α' Βραβείο για την Ανάπλαση Νέας Παραλίας Θεσσαλονίκης κερδίζει η μελέτη των Π. Νικηφορίδη και Β. Cuomo. Η κατασκευή της μελέτης της Νέας Παραλίας ολοκληρώνεται το 2014.

Πρόταση Μουσείου Ελλήνων Προσφύγων

Ζώνη Μελέτης

Εικόνα 5: Τοπογραφικό της περιοχής μελέτης (Προσωπικό αρχείο)

Νέα παραλία Θεσσαλονίκης

Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η παραλία της Θεσσαλονίκης από το Λευκό Πύργο έως το Μέγαρο Μουσικής, είχε δημιουργηθεί από εναποθέσεις μπαζών. Σε πολλά σημεία της χρησιμοποιούνταν ως χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων και υπήρχαν διάσπαρτοι χώροι πρασίνου, στοιχεία που ουσιαστικά διέκοπταν τη γραμμικότητα του τοπίου και δυσχέραιναν τη χρήση της σε όλο το μήκος της. Το 2000, ο δήμος Θεσσαλονίκης διακήρυξε Διεθνή διαγωνισμό για την Ανάπλαση της Νέας Παραλίας

Θεσσαλονίκης και το 2006 ξεκινά η κατασκευή της πρότασης που απέσπασε το 1ο βραβείο. Η πρόταση προέκυψε από την αναζήτηση μιας νέας αστικής ισορροπίας στο θαλάσσιο μέτωπο της πόλης για τη διαμόρφωση ενός αδιάκοπου γραμμικού χώρου (ΜΙΧΟΥ, 2018).

Το έργο ανάπλασης της Νέας Παραλίας, μήκους 3.5km, αποτελεί προϊόν διεθνούς αρχιτεκτονικού διαγωνισμού (2000) και πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις, κατά τις περιόδους 2006-08 (76.000m²) και 2011-14 (160.000m²). Πρόκειται για τόπο με περιορισμένο βάθος και μεγάλο μήκος, γεγονός που του προσδίδει τα χαρακτηριστικά του 'μετώπου', του λεπτού φλοιού, που απλώνεται πάνω στο δύσκολο και προκλητικό όριο μεταξύ στεριάς και θάλασσας, μεταξύ φυσικού και κατασκευασμένου τοπίου. Ο σχεδιασμός σε αυτό το όριο οφείλει να συνυπάρξει και να συνδιαλλαγεί με το υδάτινο στοιχείο, τη φύση στην πιο ασταθή μορφή της. Ιδιαίτερα το θαλάσσιο φόντο στον κόλπο της Θεσσαλονίκης αποτελεί το εκπληκτικό αυτό σκηνικό, όπου το εφήμερο και το μεταβλητό είναι τα κυρίαρχα στοιχεία που δημιουργούν μια διαφορετική, κάθε φορά, ατμόσφαιρα.

Για το μέτωπο της Νέας Παραλίας διακρίθηκαν δύο σημαντικά χαρακτηριστικά, τα οποία οριοθέτησαν τις βασικές επιλογές της πρότασης: το κρηπίδωμα και οι κήποι. Το κρηπίδωμα είναι ιδανικός τόπος περιπάτου, χωρίς διακοπές, χωρίς οχλήσεις. Ο περιπατητής είναι εκτεθειμένος στο φως, στην ανοικτή προοπτική, σε μια συνεχή πορεία πάνω στο γοητευτικό όριο μεταξύ των αντιθέτων, της σταθερότητας του συμπαγούς κρηπίδωματος και της αστάθειας και της διαύγειας του υγρού στοιχείου. Οι κήποι, στον αντίποδα της γραμμικής πορείας, διαμορφώθηκαν στην εσωτερική πλευρά, ως οκτώ χώροι 'πράσινων δωματίων-κήπων' σε αλληλοδιαδοχή και με ιδιαίτερο θεματικό χαρακτήρα ο καθένας. Διατηρούν την οικεία ατμόσφαιρα του ιδιωτικού, διαμορφώνοντας, ωστόσο, τον δημόσιο χώρο. Πρόκειται όχι για μεγάλα 'πάρκα', αλλά για μικρής έκτασης 'δωμάτια', που φέρνουν στη μνήμη τους κήπους των κατοικιών της περιοχής πριν από την επίχωση, που έφταναν μέχρι την άκρη του κύματος και τον φυσικό αιγιαλό

Εικόνα 6: Απεικόνιση της νέας παραλίας Θεσσαλονίκης (πηγή: Δομές 2015)

Εικόνα 7: Απεικόνιση των θεματικών πάρκων (πηγή: ΔΟΜΕΣ, 2015)

Παρ' όλα αυτά, το ερώτημα της αξιοποίησης και του επανασχεδιασμού της κατάληξης της Νέας Παραλίας στο ανατολικό της τμήμα, στα όρια του Δήμου

Καλαμαριάς παραμένει ανοιχτό. Η Καλαμαριά αποτελεί περιοχή οικιστικής κυρίως δραστηριότητας των μεσαίων και ανώτερων κατά κύριο λόγο κοινωνικών στρωμάτων. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από χαμηλή επενδυτική ένταση και διάσπαρτη αναψυχή οικογενειακής κυρίως φύσης, ενώ υπάρχουν μεγάλες εκτάσεις έρημες ή κατελημμένες από περιστασιακές χρήσεις και αδρανοποιημένες δραστηριότητες.

Γίνεται έτσι σαφής η ανάγκη δημιουργίας ενός πόλου – τόπου πολιτισμικής και κοινωνικό-οικονομικής συσσώρευσης στο ανατολικό τμήμα της πόλης, ο οποίος αρχικά να έρθει να ισορροπήσει τη μονόπλευρη δραστηριότητα και ανάπτυξη του ιστορικού κέντρου της πόλης και κατά δεύτερον να καθιερώσει τον ρόλο της Νέας Παραλίας ως το σύνδεσμο – βόλτα της πόλης μεταξύ δύο προορισμών.

Μέγαρο Μουσικής

Η ιδέα της κατασκευής του μεγάρου μουσικής στην περιοχή, συνοδεύτηκε κυρίως από διαμαρτυρίες. Οι κάτοικοι της περιοχής δεν μπορούσαν να υποδεχτούν με ενθουσιασμό ένα έργο το οποίο περισσότερο δίχαζε, παρά ένωνε.

Πρώτα από όλα φανερώθηκε η τεράστια αντίθεση της προκλητικά πολυτελούς κατασκευής του μεγάρου, με τα ήδη σχεδόν παρατημένα σχολικά κτίρια της περιοχής. Η εικόνα του θηριώδους κτιρίου, κάνει το 12ο δημοτικό και το 5ο γυμνάσιο, να έχουν την εικόνα εγκατάλειψης δίπλα του. Με πάτημα την σύγκριση σχολείων-μεγάρου, έρχεται και η γενικότερη σύγκριση μεγάρου-περιοχής, που καταδεικνύει τις ανάγκες δημιουργίας ενός landscape, που θα μπορεί να στηρίξει την παρουσία ενός κτιρίου σαν το μέγαρο. Ένας δεύτερος τομέας που το μέγαρο μάλλον δημιούργησε πρόβλημα, παρά έλυσε, ήταν η ακριβής τοποθέτησή του.

Το κτίριο αυτό, δεν σχεδιάστηκε με αρχικό προορισμό την τοποθέτησή του δίπλα στη θάλασσα. Αυτό γίνεται φανερό με μια πρώτη ματιά στον σχεδιασμό του, όπου παρατηρούμε τις 3 “τυφλές” πλευρές του. Έτσι, το κτίριο ουσιαστικά έκοψε το παραλιακό μέτωπο με τον τεράστιο όγκο του, καθώς δεν δημιουργεί καμία σύνδεση της θάλασσας με το εσωτερικό.

Εικόνα 8: Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης (Προσωπικό αρχείο)

Κτίριο M2 του Μεγάρου Μουσικής

Το συνεδριακό κέντρο του Μεγάρου Μουσικής είναι ένα σύγχρονο κτίριο, που χαρακτηρίζεται από επίσημη σαφήνεια και λιτή άρθρωση. Η εκτεταμένη χρήση γυάλινων προσόψεων εξασθενεί την αίσθηση της συνέχειας μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, καθώς και τη σύνδεση με το αστικό ύφασμα και τη διαμόρφωση του τοπίου, αξιοποιώντας στο έπακρο την πλεονεκτική τοποθεσία του κτηρίου στην παραλία. Σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Arata Isozaki και συνεργάτες και τους SCHEMA 4 architects. Γεωμετρικές γραμμές, μεγάλες γυάλινες επιφάνειες και μεταλλικά στοιχεία συνθέτουν μια εικόνα επιβλητικής απλότητας, που έρχεται σε αντίθεση αλλά στέκεται ισότιμα δίπλα στο γειτονικό M1. Γεμάτο φυσικό φως, το Φουαγιέ του νέου κτιρίου απολαμβάνει μια εξαιρετική θέα.

Το κύριο ορθογωνικό πρίσμα, όπου έχει επιλυθεί η αίθουσα και το Φουαγιέ, τοποθετήθηκε κάθετα προς την γραμμή της νέας παραλίας, παράλληλα και σε ίσο πλάτος προς το υφιστάμενο κτήριο, ώστε, αφενός να εγκαθίσταται μια σχέση ισορροπίας των δύο κτιρίων πάνω στο παραλιακό μέτωπο και στην πλατεία και, αφετέρου, η εγγύτητα με το νερό να αξιοποιείται στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Το ενιαίο υαλοστάσιο, που ορίζει το μέτωπο του νέου κτιρίου προς τη θέα της θάλασσας και του Ολύμπου, το βράδυ λειτουργεί ως υπερμεγέθης οθόνη που προβάλλει προς τον παραλιακό περίπατο την εσωτερική ζωή του νέου κτηρίου.

Η αρχιτεκτονική σύνθεση ολοκληρώνεται με τις ελεύθερες υπαίθριες κλίμακες, που ελίσσονται στις εξωτερικές παρειές του κτηρίου και οδηγούν στην τελευταία

στάθμη του, οργανώνοντας την καθ' ύψος διάρθρωση των επάλληλων όγκων και την επίσκεψη των δωματίων.

Εικόνα 9: Απεικόνιση της ανατολικής όψης του κτιρίου M2

Εικόνα 10: δυτική όψη του κτιρίου M2 (Πηγή: Δομές , 2015)

Εικόνα 11: Ανατολική όψη του κτιρίου M2 όπως διακρίνεται από το οικόπεδο μελέτης (Προσωπικό αρχείο)

Οικόπεδο μελέτης

Το οικόπεδο που θα μελετηθεί βρίσκεται στο ανατολικό μέτωπο της ν. Παραλίας της Θεσσαλονίκης δίπλα στο Μέγαρο Μουσικής. Η υφιστάμενη του κατάσταση χαρακτηρίζεται από την έλλειψη φροντίδας ενώ παρά την εξαιρετική του θέση χρησιμοποιείται σήμερα κυρίως ως χώρος στάθμευσης. Όπως αποτυπώνεται και στις παρακάτω εικόνες υπάρχει περιμετρική πεζοδρόμηση που όμως έχει φθαρεί το πλακόστρωτο κάνοντας δύσβατη την είσοδο του σε αυτό.

Εικόνα 12: Η κακή κατάσταση της περιοχής μελέτης (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 13: Απεικόνιση των ρωγμών της περιοχής μελέτης (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 14: Η περιμετρική πεζοδρόμηση της περιοχή μελέτης (Προσωπικό αρχείο)

Το οικοπέδο που μελετάται συνορεύει δυτικά με τα κτίρια M1 και M2 του Μεγάρου Μουσικής ενώ ανατολικά βρίσκεται μια εγκαταλελειμμένη προβλήτα που στο παρελθόν έδεναν κάποια μικρά καΐκια. Βόρεια του οικοπέδου βρίσκονται επί το πλείστον ψηλά κτίρια πενταόροφων πολυκατοικιών γύρω στα είκοσι (20) μέτρα. Δυστυχώς το μεγάλο ύψος των κτιρίων αυτών διακόπτει τη συνεχή ροή της πόλης αποκόπτοντας τα κτίρια που βρίσκονται βορειότερα από την επαφή με τον αιγιαλό της πόλης.

Εικόνα 15: Η εγκαταλελειμμένη προβλήτα δεξιά του οικοπέδου (Προσωπικό αρχείο)

Κεντρικά του οικοπέδου υπάρχουν διάφορες μικρές εκτάσεις πρασίνου και μια αραιή δενδροφυτεύση που όμως στο μεγαλύτερο τους ποσοστό έχουν ξεραθεί. Η υπόλοιπη έκταση καλύπτεται από ιδιωτικά οχήματα και λεωφορεία. Σαφώς το κυκλοφοριακό πρόβλημα μιας μεγαλούπολης όπως η Θεσσαλονίκη είναι γνωστό και οποιαδήποτε έκταση που δύναται να φιλοξενήσει την στάθμευση κάποιων οχημάτων βοηθάει στη μείωση της αποσυμφόρησης της πόλης, ωστόσο η αποκλειστική χρήση του οικοπέδου αυτού ως χώρος στάθμευσης έρχεται σε αντίθεση με το χαρακτηριστικά στοιχεία και την αισθητική της υπόλοιπης παράλιας όπως και του Μεγάρου Μουσικής.

Εικόνα 16: Υφιστάμενη κατάσταση οικοπέδου περιοχής μελέτης (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 17: Οπτική του οικοπέδου που θα μελετηθεί όπως φαίνεται από το Μέγαρο Μουσικής (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 18: Μικρή παραλία ανατολικά του οικοπέδου (Προσωπικό αρχείο)

Περιοχή Αλατίνη

Όπως φαίνεται και στην **Εικόνα 5** στο βορειοδυτικό άκρο του οικοπέδου βρίσκεται η «περιοχή Αλατίνη». Το όνομα της έμεινε έμεινε περισσότερο γνωστό στις μέρες μας ενώ μέχρι και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο χαρακτηριζόταν «Εξοχές» και όπου οι Θεσσαλονικείς έκαναν τα μπάνια τους. Σήμερα στενάζει από την οικοδόμηση και τον κυκλοφοριακό φόρτο. Εκεί εγκαταστάθηκε και ο γιγάντιος, για την εποχή του, μύλος. Αρχικά ήταν παραθαλάσσιος, πριν τα αλληπάλληλα μπαζώματα που έγιναν αργότερα. Καράβια με σιτηρά ερχόταν από τα χρόνια ακόμα του Βυζαντίου, όταν η περιοχή ονομαζόταν «Κελλάριον».

Από εδώ πέρασαν τον 7ο αιώνα τα μονόξυλά τους οι Σλάβοι και δύο αιώνες αργότερα, το 904, πάτησαν οι Σαρακηνοί στην άλωση της πόλης. Οι Γάλλοι ανακαλύπτουν εκ νέου το λιμάνι, χτίζοντας το 1854 τον πρώτο ατμόμυλο. Την ιστορία της περιοχής ακολούθησε το 1900 η οικογένεια Αλλατίνη, κατασκευάζοντας τον μεγαλύτερο μύλο των Βαλκανίων.

Τα σχέδια είναι του αρχιτέκτονα Βιταλιάνο Ποζέλι, αυτού που σχεδίασε τα περισσότερα από τα σωζόμενα σήμερα διατηρητέα στην ευρύτερη περιοχή, με γνωστότερο αυτό που φιλοξενεί σήμερα τη Νομαρχία Θεσσαλονίκης και στο οποίο έμεναν οι Αλλατίνι μέχρι το 1911, όταν εγκατέλειψαν την πόλη. Οι Μύλοι έμειναν και δούλευαν μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '80.

Εικόνα 19: Εργοστάσιο Αλατίνη στη σημερινή του κατάσταση (Προσωπικό Αρχείο)

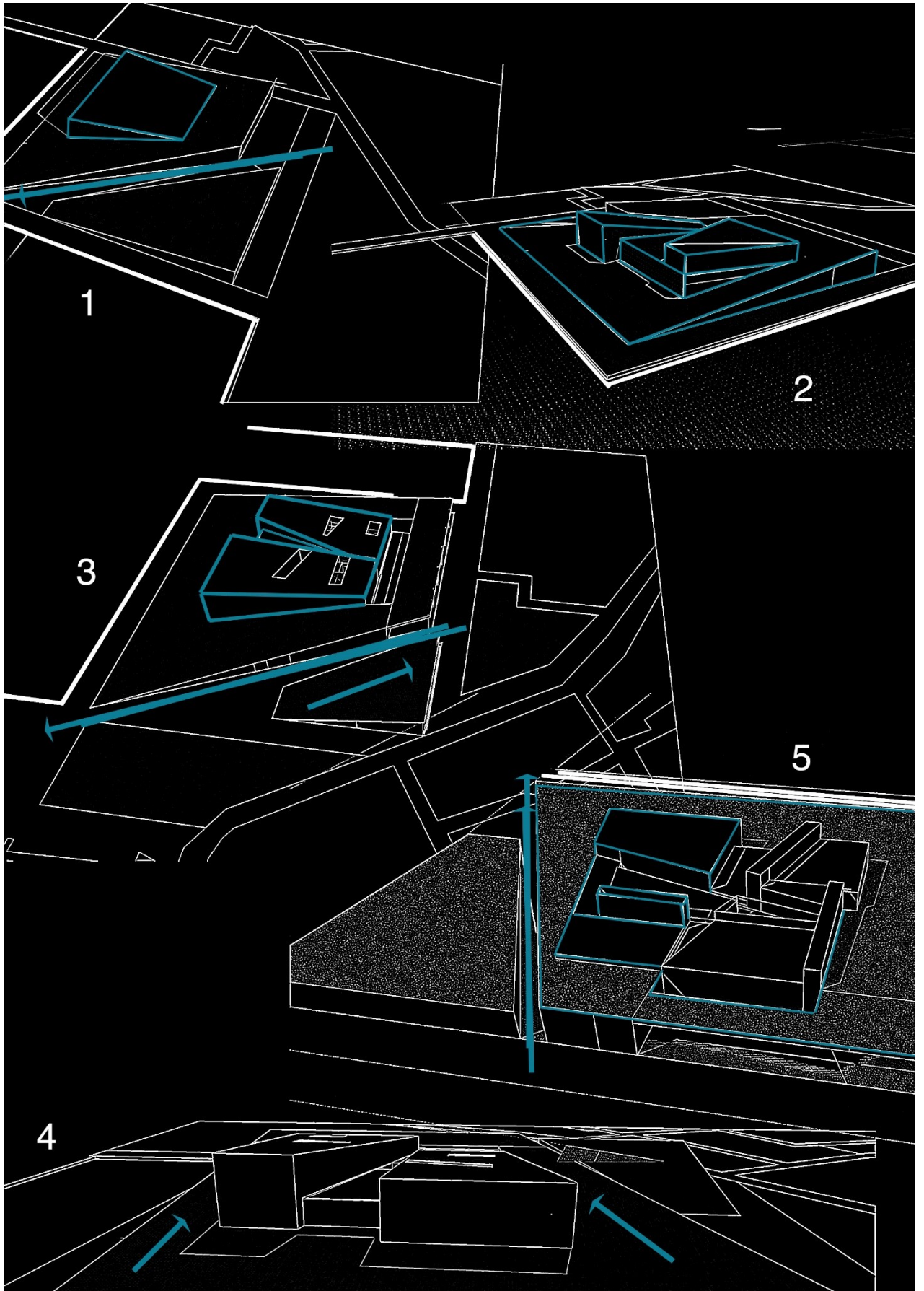
Σχεδιαστική Προσέγγιση

Βασικός στόχος της μελέτης ήταν η τήρηση του υπαίθριου χαρακτήρα της περιοχής. Όλο το παραλιακό μέτωπο της ν. Παραλίας αποτελείται από μικρές εκτάσεις πρασίνου που δίνουν αέρα στην πόλη. Έτσι, αποφασίστηκε να διατηρηθεί αυτό το χαρακτηριστικό μέσα από τη δημιουργία ενός πάρκου. Γι' αυτό δημιουργήθηκε μια επικλινής επιφάνεια που φιλοξενεί τις εγκαταστάσεις του μουσείου με μικρούς όγκους να εξέχουν της επιφάνειας της. Η υπόλοιπη έκταση της επιφάνειας χρησιμοποιείται ως πάρκο. Εκεί μπορεί ο επισκέπτης να απολαμβάνει τη φυσική ομορφιά του τοπίου και να περιεργάζεται από ψηλά την περιοχή. Η επιφάνεια έχει σχετικά μικρή κλίση ώστε να είναι προσβάσιμη από όλους τους επισκέπτες και με το ψηλότερο σημείο της να φτάνει στα 7,30 μ.

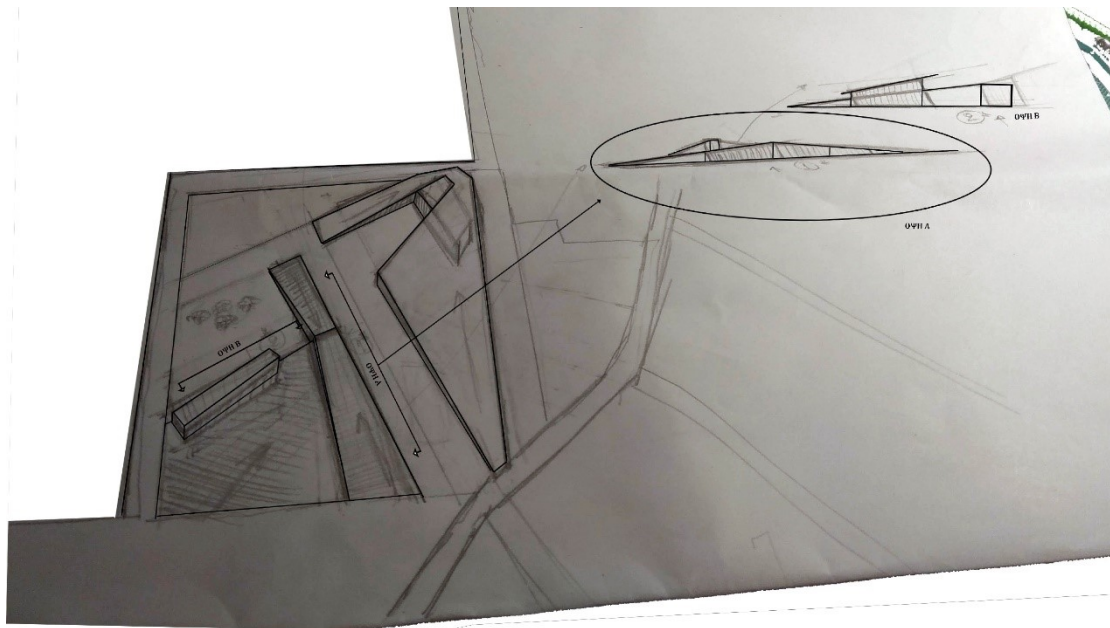
Περιμετρικά της επιφάνειας έχει διατηρηθεί η πεζοδρόμηση της ώστε να μην διαταράσσεται η συνέχεια του περίπατου από την ν. παραλία. Οι χώροι στάθμευσης έχουν επανασχεδιαστεί και έχουν τοποθετηθεί στα όρια του οικοπέδου ώστε να μην επηρεάζουν το ύψος και το χαρακτήρα της μελέτης.

Για το σχεδιασμό του Μουσείου επιλέχθηκαν έντονες χαράξεις με οξείες γωνίες και μεγάλο ύψος. Με αυτό τον τρόπο τονίζεται ο δραματικός χαρακτήρας του μουσείου και δημιουργείται μια επιβλητική ατμόσφαιρα για τον επισκέπτη. Όλα τα εκθέματα και οι συλλογές που θα φιλοξενεί το μουσείο έχουν ταξινομηθεί και χωριστεί σε θεματικά δωμάτια. Όπως φαίνεται και στο σχέδιο της κάτοψης του ισογείου, ο χώρος έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε ο επισκέπτης μέσα από την διαδρομή που θα ακολουθήσει να βιώσει παράλληλα και ένα ταξίδι στο χρόνο και να ζήσει μαζί με τους πρόσφυγες όλη την διαδρομή που ακολούθησαν και εκείνοι. Η διαδρομή ξεκινάει από τα εκθέματα που έχουν συγκεντρωθεί από τον τόπο που ξεριζώθηκαν οι πρόσφυγες και καταλήγει στη ζωή, στις κατοικίες και στην καθημερινότητα που είχαν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα μετά την εγκαθίδρυσή τους. Ο φωτισμός είναι όσο το δυνατό λιγιστός τόσο ώστε να είναι ευδιάκριτα τα εκθέματα αλλά χωρίς να μεταβάλλεται η μυσταγωγική ατμόσφαιρα που δημιουργείται σε ένα τέτοιο χώρο.

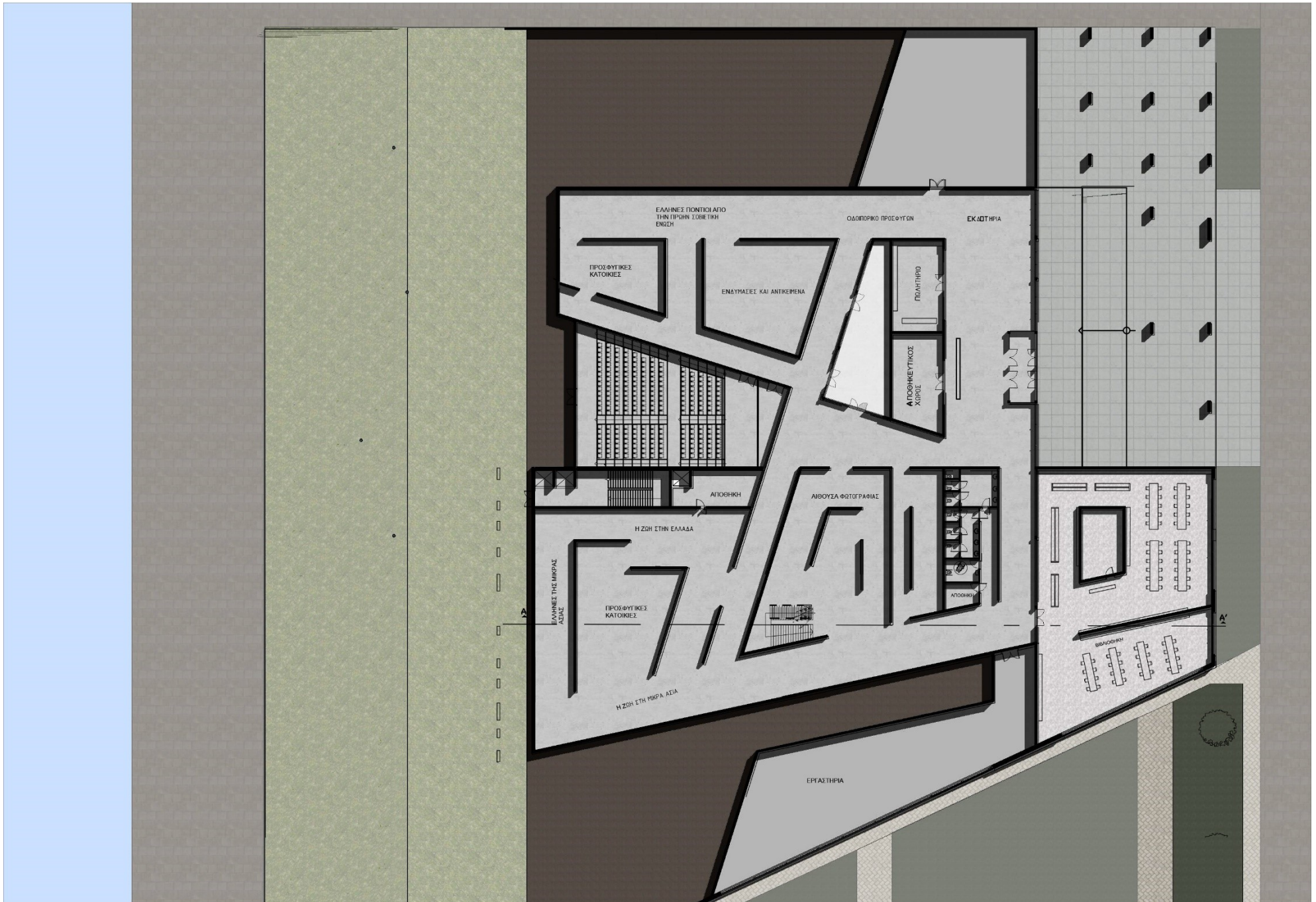
Στις εικόνες 18,19 διακρίνονται τα πρώτα στάδια σχεδιασμού και η εξέλιξη της ιδέας. Από το πρώτο σκίτσο ήταν διακριτή η επιθυμία δημιουργίας μιας υπαίθριας έκτασης και ενός δημόσιου κτιρίου που δεν θα έρχεται σε αντίθεση με την αισθητική των κτιρίων του μεγάρου μουσικής και θα ενώνει αρμονικά το θαλάσσιο μέτωπο με την υπόλοιπη πόλη. Στα σχέδια που ακολουθούν αποτυπώνεται και η τελική σχεδιαστική πρόταση.

Εικόνα 20: Αρχικά σκίτσα όγκου

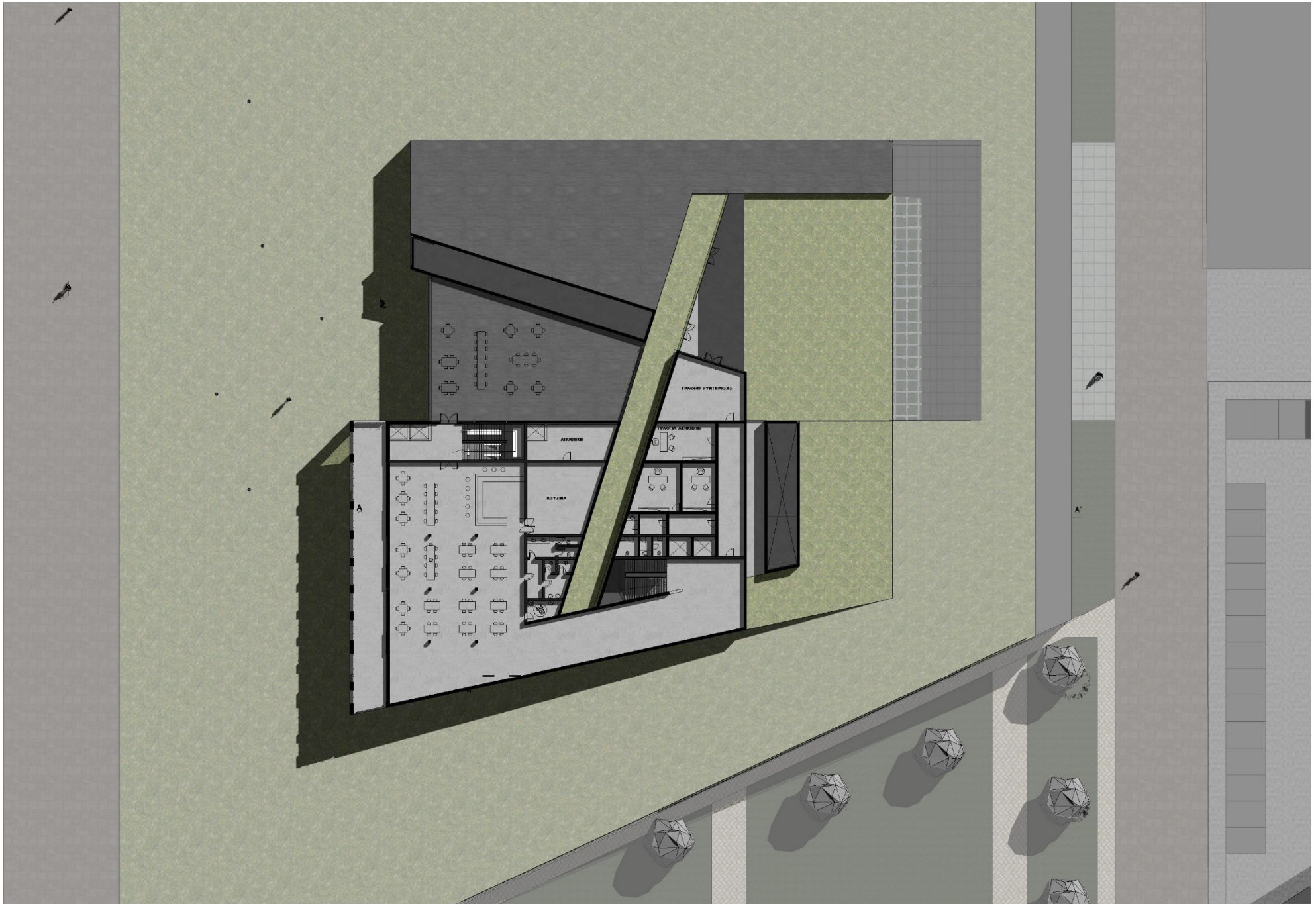

Εικόνα 21: αρχικά σκίτσα

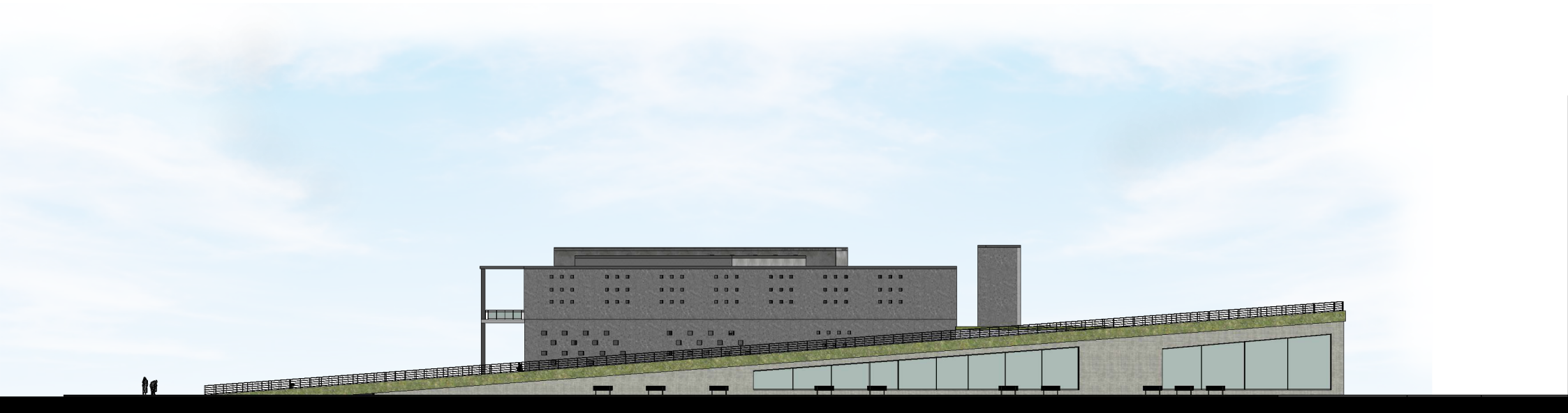
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:500

ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:500

Ανατολική όψη

Κλίμακα 1:500

Βόρεια Όψη

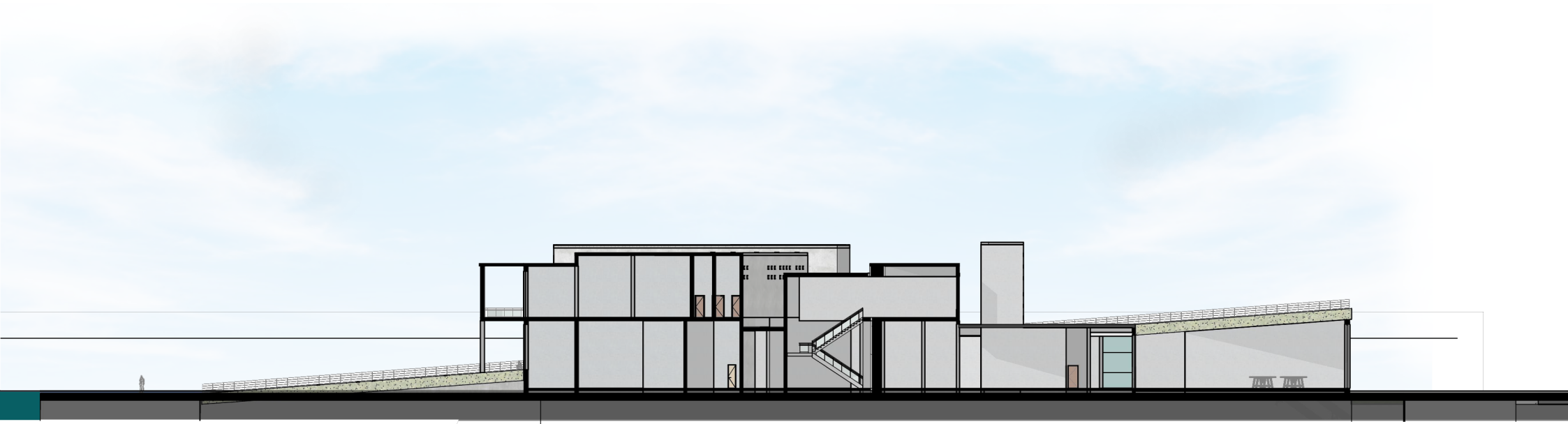

Δυτική Όψη

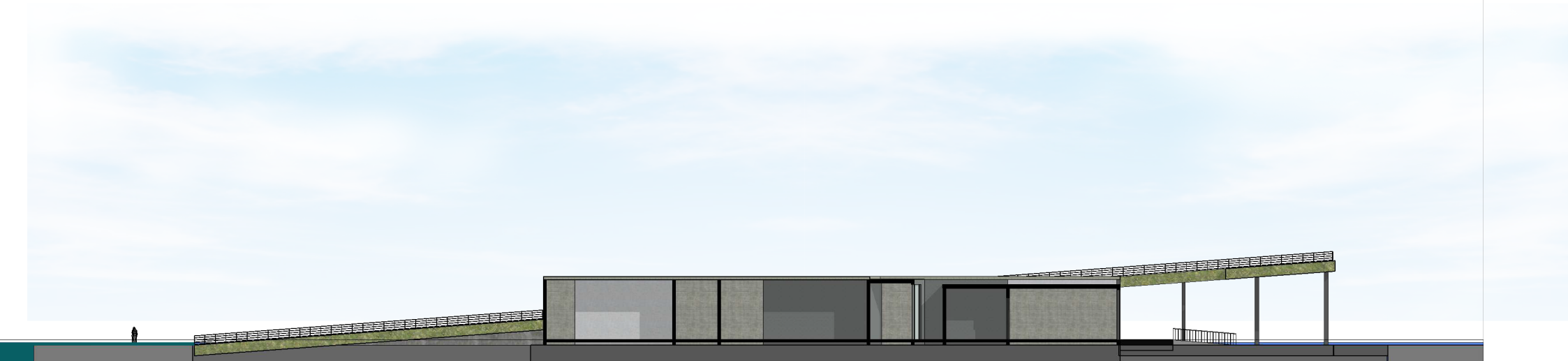

Κλίμακα 1:500

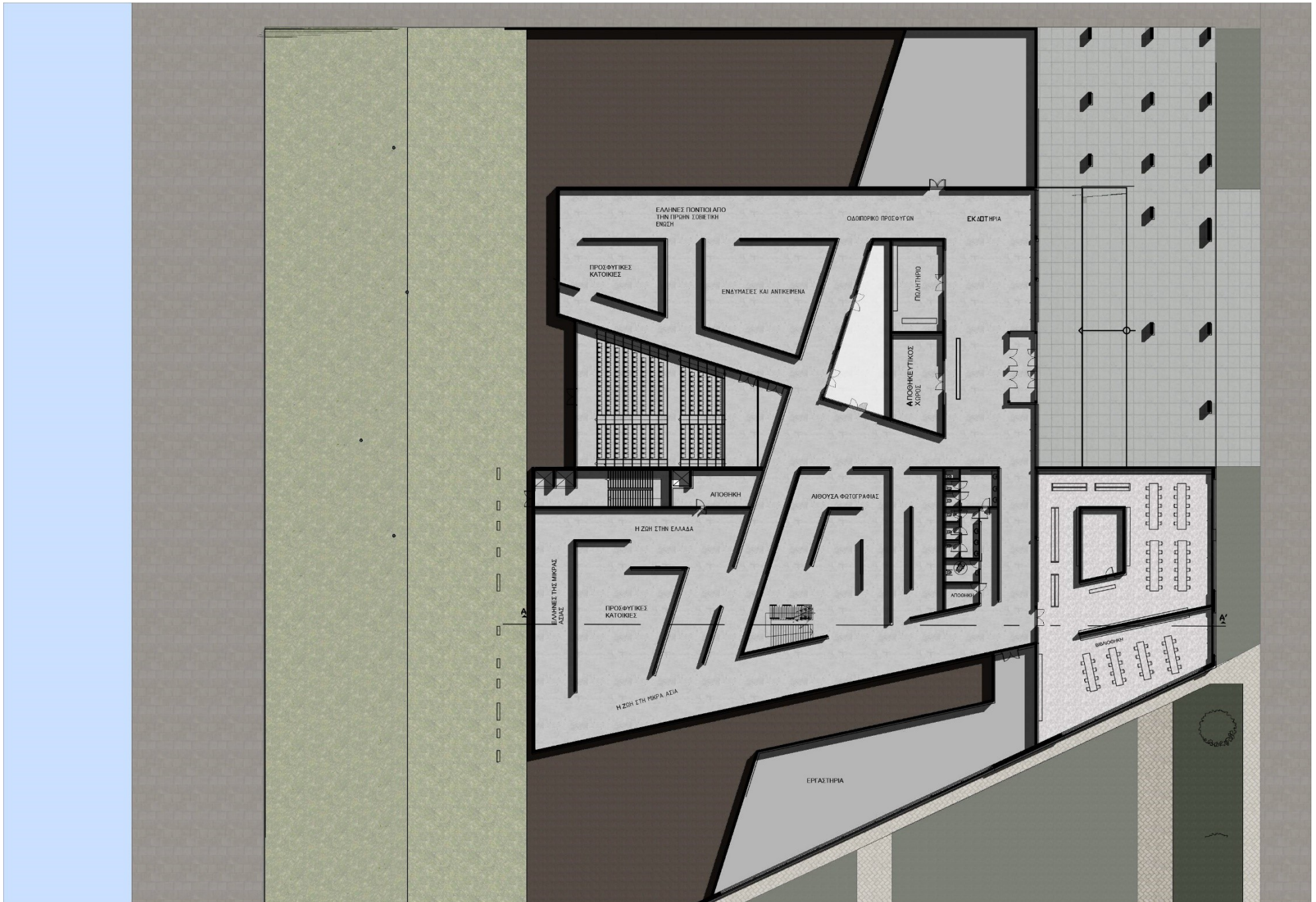
Νότια Όψη

Τομή A-A'

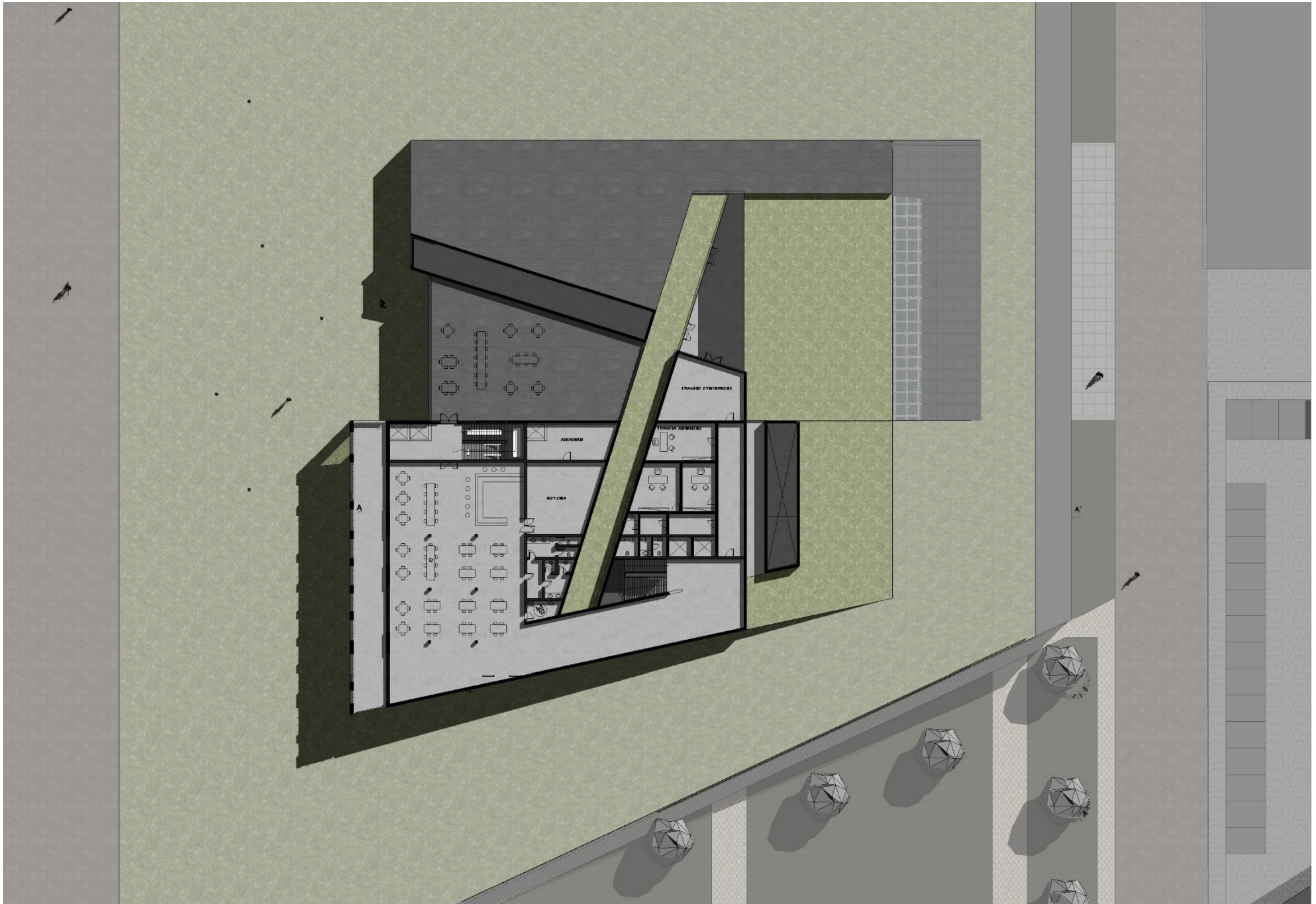

Τομή B-B'

ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:500

ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:500

ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

